

суб'єкта морального вибору. Мета апеляції: розвивати цінність здатності вибирати, тобто бути *свобідною* особистістю, яка розумно вибирає моральне і практично доцільне, не впадаючи в залежність від афектів чи чуттєвих потреб, що здатні затагнути у полон, перетворити особу на раба чуттєвих потягів. Етичний досвід здатний удосконалювати інтелектуальні і чуттєві структури суб'єкта моральності, оформляючи їх *мірою* та надаючи у способах вияву естетичної повноти і внутрішньої довершеності.

9. Відношення до світу, що у собі містить потенціал моральності, є передумовою здатності пізнання та *практичного формування* у відповідності до „мірок виду”, а отже визначається своїми якостями не як руйнівний, вузько-корисливий, а як процес *творчо-формуючий*. Процес свідомого формування та самоформування відносин суб'єкта моральності пов'язаний з усвідомленням того, що справжня цінність людського життя не у фізичній життєвості як такій, не у матеріально-речових цінностях (відчужена форма цінностей), а у розгортанні власних можливостей до творчості. Це справжня підстава почувати себе гідною людиною та підстава заслужити повагу інших людей, суспільства.

10. Усвідомлення цінності моралі як джерела і умови моральної організації людських стосунків як на міжособистісному рівні, так і в межах людських спільнот аж до вищого рівня (суспільство та людство) – ефективний засіб подолання сучасної духовної кризи та джерело розгортання духовного потенціалу людства у подальшій перспективі.

Ореста Возняк

Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ

ФІЛОСОФ І РЕЛІГІЯ: СУЧАСНИЙ ЗРІЗ ВЗАЄМИН ФІЛОСОФІЇ, РЕЛІГІЄЗНАВСТВА ТА БОГОСЛОВ'Я

Сучасний розвиток та градація дисциплін відбуваються за деяким спрощеним варіантом, в результаті чого дослідник уникає зустрічі з філософією, один з сутнісних проявів якої полягає в створенні методологічної бази науки. А відтак філософ як такий залишається поза офіційною наукою, втрачає в суспільстві авторитет, а науки втрачають свій теоретичний рівень, бо позбавлені специфіки філософського мислення. Філософське мислення і *категоріальне* (теоретичне), і *історичне* водночас –

це цілісна картина розвитку теоретичних зв'язків. Оскільки *філософське мислення* категоріальне, воно і *онтологічне*, тобто його категорії і поняття вписані в найбільш фундаментальне і всезагальне ціле (буття), воно найбільш точно відчуває конкретність будь-якої проблеми, адже здатне прослідкувати не лише причини і наслідки проблеми, а й логіку її виникнення та розгортання в історичному часі.

За умов інтенсивного розвитку нових дисциплін, які виникають як деякий синтез – результат «зустрічі та діалогу» попередніх – так звані дисципліни, що виникають на стику різних галузей науки, професійне наукове розрізнення понять, яке можна здійснити лише за допомогою філософського мислення, постає нагальною потребою сьогодення. Зокрема це твердження стосується *релігієзнавства*, яке поділяють на *богословське* та *академічне* (так зване *світське*) на основі різних дослідницьких установок, різних теоретичних цілепокладань, принципів та методів [1, 28-29]. З огляду на такий поділ автор пропонує розробити методологічні засади *філософського релігієзнавства*, яке в силу специфіки філософського мислення проводило належну роботу над понятійним апаратом релігієзнавства в цілому і створило таку мову, яка була б достатньо теоретично розвиненою, щоб на відповідному науковому рівні охоплювати проблематику. Це б могло позбавити богословське релігієзнавство деякої замкненості та заангажованості, в яких його звинувачують представники світського релігієзнавства, і допомогти вийти на самостійний рівень з богословського корпусу для подальшого відкритого представлення своїх позицій на високому теоретичному рівні. І що найсуттєвіше, філософське релігієзнавство зможе говорити про феномен релігії загалом. Зокрема автор пропонує розглядати діалогічну філософію як метод філософської інтерпретації християнської догматики, культу та духовного життя та інших структурних елементів релігії, що і може стати основною характеристикою філософського релігієзнавства. Завдяки діалогічній філософській традиції можна прийти до адекватного спілкування світу церковно-релігійного і світу секулярно-мирського, налагодити взаєморозуміння, не посягаючи на специфіку і своєрідність іншого. Тим самим, найбільш адекватно досягається принцип релігійної толерантності та невторчання (або неперемішування) світу релігійного та державно-мирського.

Те, що філософія не суперечить принципам так званих світських наук та дисциплін, не викликає сумнівів, особливо зважаючи на те, що філософія виступає методологією науки як такої. Але залишається під питанням взаємодія філософії зі такою специфічною галуззю знання як богослов'я.

Для сучасного періоду інтелектуального розвитку вже не характерне різке протиставлення вільної світської думки і віруючого розуму, тому об'єднання зусиль філософії та богослов'я для вирішення нових проблем (дегуманізація, глобалізація, влада технологій, крайній культурний плюралізм та інші), на думку автора, є цілком закономірним кроком. Адже ці дисципліни спрямовані перш за все на осмислення та визначення духовної ситуації часу, яка ставить нові запитання: яке значення має філософська традиція для сучасного мислення? Чи існує між ними спадковість? Чи можна розуміти термін «постсучасність» як нову увагу до минулого, а термін «пост християнська епоха» як можливість по-новому осмислити християнський спадок європейської культури і заново поставити питання про його актуальність? Чи існує єдиний простір думки для філософії та богослов'я? Філософ покликаний співвідносити свій досвід світу з мовою наявної культури, яка пропонує йому певний спосіб розуміння світу і говоріння про нього. Тому основне його завдання і функція полягає в тому, щоб задавати питання (ставити під питання) і світу, і існуючій культурі, тобто ставити питання собі, який одночасно перебуває в світі-космосі і світі-культурі. А потім пропонувати відповіді – не лише самому собі, а й суспільству. На сьогоднішній день автор змушений констатувати той факт, що такою функцією філософії нехтують, через що філософ не має значимого соціального статусу. Прагматизм щоденного життя витісняє як філософію, так і богослов'я.

Якщо виходити з того, що богословствувати сучасно – означає мислити у згоді з переданням віри, але в той же час відповідати на питання, які ставить життя, отже, постійно осмислювати його, то маємо констатувати, що ця задача аж ніяк не розходиться з суттю справжньої філософії, яка як *традиція філософського мислення* має деякі варіанти відповідей на фундаментальні, «вічні» філософські питання. І в цьому сенсі вона єдиною основою чесної науки, звичайно якщо дотримується своєї суті і є *відповідальним мисленням*, тобто мисленням як таким (самим по собі, таким, що відповідає своєму поняттю). Філософію не можна вилучити з релігієзнавчих досліджень, так само як не можна вилучити з них богослов'я, адже обидві галузі знання мають справу з «останніми питаннями», які і є найважливішими для людини. «...Богослов'я не просто стверджує і проповідує те, що стверджує. Богослов'я завжди запитує, оскільки той релігійний досвід – досвід зустрічі з Богом Живим, – який є джерелом і, можна сказати, «причиною богослов'я», – це досвід, що завжди потребує свого вираження, опису і осмислення засобами мови.

Богослов'я відповідає на ті ж питання, що і філософія, хоча і виходить при цьому з екстраординарної події богоспілкування» [2, 42]. Бог є не лише об'єктом віри, а й предметом роздумів. Неосяжний за визначенням, Бог віри задає запитання. Це питання як про Бога, так і про людину, а також і про богосотворений світ [2, 43]. Саме ця необхідність шукати відповіді на ці питання, необхідність роздумування, яке має свої власні логічні закони, і зближує богослов'я з філософією. Богослов'я залучає філософію, щоб *ставити правильні запитання*. Істинне богослов'я роздумує. А філософія в свою чергу не може ігнорувати богослов'я, бо все одно серед своїх останніх питань наштовхується на питання, породжене релігією: питання про Бога як «граничну основу» або, навпаки, як про ту «випадковість», що має вирішальне значення для вічної долі людини і визначає динаміку її духовного шляху [2, 44].

1. Академічне релігієзнавство. Підручник. За науковою редакцією професора А. Колодного. – К.: Світ Знань, 2000. – 862 с. 2. Філарет, Митрополит Минський и Слуцький, Патріарший Экзарх всея Беларуси. Путь жизнеутверждающей любви. – К.: Дух і літера, 2004. – 230 с.

Володимир Барта

Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ

Л. ШЕСТОВ ПРО СПІВВІДНОШЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ФІЛОСОФА ТА ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКОГО ПРОЦЕСУ

Проблема співвідношення особистості філософа та історико-філософського процесу є однією з головних в історії філософії, в якій на протязі тривалого часу домінувало гегелівське трактування даного питання. Але розвиток історії філософії потребує врахування і альтернативних думок. І тому метою даного дослідження є спроба реконструювати погляди Л.Шестова, відомого російського філософа-екзистенціаліста, на дану проблему.

Л. Шестов заперечує наявність історико-філософського процесу як поступового руху до істини, в ході якого мислителі створюють свої філософські системи на основі здобутків попередників, долаючи їх обмеження та помилки. Таке розуміння історико-філософського процесу ґрунтується на ідеї існування абсолютної, єдиної істини. Але така ідея, на